Nicolae MĂTCAŞ
Chişinău

SIMULACRUL ARGUMENTULUI ŞTIINŢIFIC

Errare humanum est, "a greşi este omeneşte", spuneau romanii, atenuînd, într-o anumită măsură, fără, însă, a le îndreptăţi, greşelile involuntare. Căci tot ei respingeau necruţător orice compromis sau promovare cu cerbicie a unei erori premeditate: *sed stultum est in errare perseverare* (sau: *diabolicum perseverare*), "este o neghiobie, însă, a persevera într-o eroare".

În istoria gîndirii se cunosc multe cazuri cînd unele concepţii greşite au reuşit să domine timp de zeci sau chiar de sute de ani conştiinţa umană (teoria geocentrică, bunăoară, potrivit căreia Pămîntul ar fi centrul imobil al Universului, în jurul căruia centru s-ar roti Soarele şi celelalte planete), însă, în cele din urmă, eroarea a cedat locul argumentului ştiinţific (în exemplul nostru: teoria geocentrică a fost substituită prin teoria heliocentrică, potrivit căreia planetele, inclusiv Pămîntul, se învîrt în jurul Soarelui). Nu lipsesc nici cazurile în care oameni de o ţinută morală ireproşabilă au găsit în sine curajul să renunţe la unele concepţii greşite, pe care le promovaseră anterior, atunci cînd s-au convins că adevărul este altul (un exemplu mai apropiat de sfera noastră de preocupări îl constituie cazul celor doi lingvişti ruşi notorii, R. A. Budagov şi S. B. Bernştein, care, în 1956, la numai vreo 3 sau 5 ani de cînd susţinuseră în public la o Sesiune ştiinţifică unională un mare neadevăr şi anume — falsa teorie despre existenţa a două limbi romanice diferite — româna şi moldoveneasca, ştiind că se speculează cu numele lor, s-au decis să-şi recunoască sincer greşeala, demonstrînd pînă şi celor mai recalcitranţi românofobi diogenic de elegant şi convingător că e vorba de una şi aceeaşi limbă — limba română (1).

Obscurantismul, reacţiunea, ahtiaţii de putere şi de profituri personale s-au străduit, în toate timpurile, să-şi aservească ştiinţa, adevărul pentru a-şi ascunde cu iscusinţă nelegiuirile după paravanul unor aparenţe cu alură de adevăr demonstrat, corupînd moralitatea şi speculînd cu nume care reuşiseră să se impună în lumea ştiinţifică. Iar atunci cînd nu reuşeau să-i îngenuncheze pe nobilii slujitori ai ştiinţei şi cavaleri ai adevărului, îi exterminau fizicеşte sau moralicеşte (l-au ars pe rug pe Giordano Bruno, l-au umilit la proces pe Galileo Galilei, l-au expulzat din ţară pe Alexandr Soljeniţîn după ce nu l-a înfrînt nici infernul GULAG-ului sovietic, l-au izolat de lume şi de baştină pe Andrei Saharov, i-au pus la zid pe Curicheru şi pe Petre Ştefănucă, îl scot pe eşafod pe Ilie Ilaşcu). Admiţînd că ar putea fi manipulat pe o perioadă de timp un individ slab de înger, ţinut în întuneric un colectiv sau o ţară, vom reţine că nu poate fi promovat la infinit un neadevăr, că nu poate fi înşelată o lume. Chiar dacă se mai întîmplă că minciuna stă cu regele la masă. Odată şi odată adevărul numaidecît va ieşi la suprafaţă, iar propovăduitorii minciunii vor compărea la judecată în faţa istoriei.

Sîntem datori să ştim a face delimitare între o rătăcire inocentă, o eroare involuntară a savantului sau a

BDD-A27146 © 1994 Revista „Limba Română”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 02:02:19 UTC)

omului politic, pe de o parte, şi între una comisă cu bună ştiinţă, adică o minciună sfruntată, secundată de simulacrul adevărului ştiinţific, pe de altă parte. Au fost şi mai sînt dintre cei care îmbracă minciuna în mantia adevărului. Promovarea în mod conştient, din rea-voinţă, a unui neadevăr în ştiinţă pentru a obţine dividende materiale sau morale trebuie calificată şi apreciată drept fraudă (îmi face plăcere să constat că această apreciere se conţine şi în raportul la actualul Congres prezentat de ilustrul nostru compatriot prof. Eugeniu Coşeriu).

În rîndurile ce urmează mă voi referi la unele din erorile şi fraudele comise în legătură cu pretinsele teorii despre existenţa a două limbi şi naţiuni est-romanice diferite — română şi moldovenească. Nu, însă, înainte de a face cîteva precizări. Primo. Orice cuvînt ce există într-o limbă, fie că desemnează o realitate obiectivă, fie că denumeşte una imaginară, are dreptul la întrebuinţare. Nu noi sîntem stăpînii limbii, ci limba este stăpîna noastră, vorba clasicului. De aceea cruciada furibundă dezlănţuită în ultimul timp de către unii diriguitori actuali ai dreptului la propria convingere şi la libertatea de exprimare a ei la catedră, la radio, televiziune şi în presă împotriva unor vocabule şi îmbinări "eretice" cum ar fi *Basarabia, basarabeni, români, români basarabeni, români transnistreni, români bucovineni, limbă română, românism, românesc, grai şi suflet românesc* denotă o teamă agonizantă de realitate şi adevăr şi este, precum o califică titanul lingvisticii generale şi romanice contemporane Eugeniu Coşeriu, la care ne-am mai referit, o neghiobie.

Secundo. Cei care depun eforturi sterile pentru a stabili cînd a apărut cutare sau cutare cuvînt în limbă şi de cîte ori este atestat el în scris de la primele monumente şi pînă la etapa contemporană trebuie să-şi dea bine seama că astfel de cuvinte cum sînt *Molda, Moldova, Ţara Moldovei, moldoveni, neamul moldovenilor, scris moldovenesc, Stat Moldovenesc, grai moldovenesc, păstor sau cioban moldovean, Muntenia, munteni, Ţara Muntenească, Ţara Românească, români, limbă română, păstor vrîncean, ungurean* ş.a.m.d. nu s-au născut în limba noastră nici odată cu legenda despre descălecatul voievodului Dragoş, nici cu cea despre pogorîrea lui Radu Negru-Vodă, nici cu balada "Miorița", nici, cu atît mai mult, odată cu formarea statului unitar român, nici chiar cu prima lor atestare în textele scrise. Ele au luat naştere atunci cînd le-a cerut realitatea obiectivă, au fost întrebuinţate încontinuu în vorbirea celor care le-au dat viaţă şi transmise din gură în gură, în pofida faptului că izvoarele străine de multe ori le-au ignorat, inventînd alte denumiri: *valahi, volohi, limba valahă, Valahia, Valahia Mare, Valahia Mică, Ungrovlahia, Rossovlahia* etc. Nimeni nu contestă existenţa lor, după cum nu se îndoieşte de existenţa altora cum ar fi *transnistreni, bucovineni, dobrogeni, olteni, bănăţeni, ardeleni, transilvăneni, maramureşeni sau soroceni, orheieni, bălţeni, bihoreni, prahoveni, vrînceni* ş.a. A te ocupa de atestarea lor în scris din anul cutare pînă în anul cutare (2) înseamnă a forţa nişte uşi deschise. Denaturarea realităţii, însă, începe odată cu interpretarea voluntaristă a semnificaţiilor pe care le comportă aceste cuvinte şi îmbinări, odată cu atribuirea unor sensuri pe care nu le au. De exemplu, a susţine că prezenţa vocabulei *moldovean* din balada "Miorița" ar fi o mărturie a conştiinţei naţionale deja formate a poporului moldovenesc de sine stătător, fără a ţine cont de atenţionările folcloriştilor

BDD-A27146 © 1994 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 02:02:19 UTC)

(A. Fochi, A. Hîncu, Gh. Vrabie ş.a.), că în toate cele 800 de variante nu e vorba de un conflict interetnic (el producîndu-se între fraţi, verişori, reprezentanţi ai unor diverse regiuni), şi a nu spune ce "conştiinţă naţională" reprezintă în acest caz baciul vrîncean (ştiindu-se că la un moment ţinutul Vrancei făcea parte şi el din Ţara Moldovei) şi cel ungurean (care nu e altcineva decît tot un român, ca şi primii doi, numai că din Transilvania, care atunci făcea parte din Ţara Ungurească) înseamnă a recurge la o fraudă în ştiinţă pentru a-i induce în eroare pe neiniţiaţi (2).

Terţio. A te erija în postură de militant pentru apărarea drepturilor omului la propriile convingeri şi la libera lor exprimare, a te lamenta în privinţa anumitor îngrădiri în societatea noastră la realizarea acestor drepturi (3), şi, în acelaşi timp, a instiga pe toate căile conducerea politică la reprimarea adversarilor tăi de idei ("care-şi cîştigă pîinea la instituţiile Republicii Moldova"; care se hrănesc "din banii moldovenilor", "există pe banii a circa trei milioane de moldoveni"; sînt finanţaţi "din sudoarea moldovenilor"; îşi permit "să scrie şi să vorbească defăimător despre poporul, pîinea căruia i-o mănîncă" etc.,etc.) (4) este un fariseism şi un machiavelism cras. A spune că de la 1812 pînă la 1990 limba românilor din Basarabia nu e numită de aceştia română, a pescui cu pasiune de lexicograf amator cuvinte şi îmbinări precum *moldav, moldovean, moldovenesc, moldoveneşte, moldovenism, a moldoveniza, limbă moldovenească, popor moldovenesc* în dicţionarele şi lucrările din această perioadă (4a), cînd se ştie prea bine că erau interzise în uz, inclusiv în lucrările ştiinţifice şi didactice, nu numai cuvintele, ci se afla pe muchia pierzaniei chiar limba însăşi înseamnă a comite aceeaşi fraudă.

Pe parcurs de secole poporul român ca unic descendent al dacogeţilor şi romanilor a trebuit să-şi apere, în focul războaielor năprasnice impuse de ahtiaţii de pămînturi şi bogăţii străine şi în vîltoarea polemicilor provocate de revendicările statutului de prim venit şi stăpîn, dreptul la existenţă, la teritoriu, la limbă, la istorie, ba chiar şi dreptul la nume. Precum spunea M. Kogălniceanu, "... începutul nostru ni s-au tăgăduit, numele ni s-au prefăcut, pămîntul ni s-au sfîşiat, drepturile ni s-au călcat în picioare numai pentru că n-am avut conştiinţa naţionalităţii noastre, numai pentru că n-am avut pe ce să ne întemeiem şi să ne arătăm dreptăţile" (5). Un popor care nu are istorie şi, deci, nu are nici origini şi nici patrie — aşa ar fi vrut să-i vadă pe români savanţii din ţările vecine care voiau să fundamenteze drepturile de stăpîn ale propriilor lor popoare asupra teritoriilor româneşti (6). Unii savanţi bulgari, constată istoricul G. I. Brătianu, "resping categoric ipoteza formării poporului român în Valahia şi în Bulgaria, după cum ungurii neagă continuitatea daco-romană în Transilvania sau unii dintre savanţii ruşi nu acceptă prezenţa în evul mediu a românilor în Moldova şi în Basarabia" (7). După cum sîrbii nu le-ar accepta leagănul primitiv al românilor acolo unde-i trimite cu uşurinţă pe românii migratori bulgarul P. Mutafciev — spre sudul Serbiei, în Herţegovina, Muntenegru şi sudul Bosniei (8). "Tăcerea" izvoarelor scrise, mai cu seamă a celor bizantine, demne de cea mai mare încredere, în ceea ce priveşte continuitatea romanicilor de est pe pămînturile vechii Dacii a lui Decebal şi Traian şi ale dacilor liberi romanizaţi pentru o perioadă considerabilă — de la finele secolului al IV-lea şi pînă prin secolul al XIII-lea — i-a determinat pe unii savanţi să vorbească despre "o enigmă a

BDD-A27146 © 1994 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 02:02:19 UTC)

istoriei", iar hiatusul dintre romanicii nord-dunăreni de pînă la părăsirea provinciei din dispoziția împăratului roman Aurelian şi romanicii fixați cu începere din secolul al XIII-lea în documentele scrise ca trăitori pe aceleaşi teritorii istorice să-l explice ca o retragere totală nu numai a populației militare şi administrative, ci şi a celei civile spre sud de Dunăre, în Moesia, în fața invaziilor barbare din evul mediu, constituirea acolo a poporului român şi o revenire ulterioară masivă prin ocuparea mai întîi a Transilvaniei şi printr-o expansiune următoare în Muntenia şi Moldova, pe niște teritorii care erau, chipurile, ocupate de alți stăpîni în temeiul dreptului "primului venit". Astfel a luat naştere teoria cunoscută sub numele de imigrațională.

Teoria despre originea în exclusivitate sud-dunăreană a românilor şi imigrarea masivă a acestora cu începere de prin secolul al IX-lea la nord de Dunăre a fost inventată de austriecii I. Fr. Sulzer (9), J. Ghr. Engel (10) în scopuri vădit politice — pentru a legitima drepturile istorice de "primi veniți" ale ungurilor şi saşilor la teritoriile, chipurile, odinioară "absolut pustii" al Panoniei şi al Transilvaniei. Ultima, după cum se ştie, a avut dintotdeauna o populație română majoritară, care, la un moment dat, era declarată de unguri şi de saşi nici mai mult, nici mai puțin... venetică. Venetică acolo, unde în realitate ea s-a menținut de-a lungul anilor, încă de la Decebal şi Traian, rezistînd stoic la toate invaziile, la toate cuceririle şi aservirile, pusă în situația umilitoare ca anume ea, populație băştinaşă majoritară pe pămînt propriu, să cerşească drepturi politice în temeiul unor drepturi istorice de la minoritarii poposiți de aiurea. O situație în multe privințe asemănătoare cu a populației autohtone majoritare din Republica Moldova, ca să nu mai amintim de conaționalii noştri de pe teritoriile lor istorice din sudul Basarabiei şi din nordul Bucovinei şi județul Herța. Nu trebuie să ne mire prea mult, deci, faptul că teoria imigrationistă a austriecilor a fost îmbrățişată ulterior cu drag de o serie de istorici ungari, germani, bulgari şi ruşi şi că ea ar putea fi pe placul unor extremişti ucraineni şi găgăuzi. Cineva i-a aşezat, prin forța propriei imaginații, cu mult înainte de români, pe unguri şi pe saşi în Ardeal, altcineva - pe bulgari şi pe descedenții unor seminții turcice în Dobrogea şi în Bugeac, un al treilea — pe ruşi şi pe ruteni în Moldova, Basarabia şi în nordul Bucovinei, basna a prins şi a fost pusă în circulație, iar mai departe — lasă ştiința să se descurce.(10a) Treaba nebunului e să arunce piatra în apă...

Încă înainte de cel de-al II-lea război mondial (prin 1936) un emigrant din Basarabia, stabilit cu traiul în S.U.A., Iacob Bromberg, avuse tupeul să-i declare unui mare medievist român că "principatul lui Dragoş era slav, rusesc chiar, nicidecum românesc", că "e imposibil de dovedit că Ştefan cel Mare vorbea românește", în schimb e "neîndoielnic că el vorbea ruseşte". Tot el se ambiționa să susțină că Dobrogea, Moldo-Valahia şi Basarabia ar fi "leagănul istoric al lumii slave" (11).

În perioada postbelică (de la 1946 încoace) mai mulți arheologi leningrădeni, moscoviți, kieveni împreună cu discipolii lor servili chişinăuieni — I. M. Samoilovski, P. I. Zasurțev, G. B. Fiodorov, I. A. Rafalovici, G. F. Cebotarenco, P. P. Bîrnea ş.a. — sapă de zor în solul fertil al culturii medievale timpurii de pe teritoriul Republicii Moldova pentru a declara toate vestigiile descoperite (inclusiv valul lui Traian) drept monumente ale culturii materiale slave — mărturii, chipurile,

BDD-A27146 © 1994 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 02:02:19 UTC)

ale prezenței masive neîntrerupte a acestora aici în secolul VI-XIII. Noroc că am mai avut și cîte un arheolog ca E. Ricman, I. Niculiță, I. Hîncu ș.a., care nu și-au vîndut sufletul diavolului și au fixat și urmele culturii daco-romane prin aceste locuri, altminteri am fi putut descoperi vestigii ale predecesorilor noștri numai prin Siberia!

Prin ce se explică excesul de zel al arheologilor slavişti din cohorta celor enumerați mai sus la rebotezarea unor monumente de cultură daco-romană în monumente de origine slavă? Nu e secret că toată știința din Moldova se făcea la comanda și sub ochiul omniprezent al Moscovei și al C.C.-ului. Deci, și arheologii aveau indicația "de sus" să demonstreze că populația romanizată de aici s-ar fi retras integral (și pentru foarte mult timp, dacă nu chiar pentru totdeauna!) în munți în fața invaziei hunilor și a altor hoarde de năvălitori, astfel încît atunci cînd triburile slavilor încep să populeze teritoriile dintre Carpați și Nistru (secolul al VI-lea), ultimele ar fi fost pustiite (12). Este o minciună sfruntată această afirmație (iar demonstrarea ei am văzut prin ce metode se efectua!). Teoria continuității strămoșilor românilor pe pămînturile vechii Dacii și pe teritoriile populate de dacii liberi ulterior romanizați a demonstrat, prin dovezi geografice, arheologice, numismatice, lingvistice, chiar și epigrafice de netăgăduit că romanicii răsăriteni nici n-au pierit cu desăvîrșire, striviți de puhoaiele străinilor, nici nu s-au retras în spațiul intracarpatic pentru decenii și secole întregi sau pentru totdeauna (13), ci au rămas să conviețuiască, indiferent de condiții, cu aceștia, pînă la urmă asimilîndu-i cu desăvîrșire (14).

Strămoșii românilor așezați pe propriile lor pămînturi nu le-au mai părăsit în masă niciodată și dacă nu sînt menționați în mod curent în documentele scrise în decurs de mai multe secole, aceasta se întîmplă din cauza că în ele se relatează despre invadatori, cuceritori și împilători, și nu despre învinși. Și dacă "enigma istorică" privind poporul român a fost inventată de avocații ahtiaților de pămînturi românești, celălalt calificativ adus poporului român — "un miracol istoric"(15) — reflectă admirația științei europene față de rezistența, față de stoicismul românilor în apărarea ființei lor naționale. Miracolul constă în "menținerea ființei statale românești în evul mediu și în timpurile moderne la confluența intereselor și poftelor de expansiune a trei mari imperii, acolo unde alte popoare și-au pierdut pentru multe veacuri neatîrnarea și structurile politice proprii, [...] realizarea unității naționale a românilor în epoca modernă în luptă cu aceleași tendințe dominatoare..."(16).

Permanența, continuitatea în bloc a daco-romanilor și a românilor în spațiul carpato-danubio-nistrean și, insular, în oceanul eteroetnic din Peninsula Balcanică o demonstrează nu numai datele culturii materiale (de multe ori falsificate de pseudosavanții angajați), ci mai cu seamă unitatea etnoculturală, psihică, lingvistică a acestora. Rare limbi în Europa în care, aidoma românei, diferențierile dialectale să fie atît de puține și să nu afecteze înțelegerea dintre vorbitorii din cele mai diverse teritorii, ca să nu mai vorbim de inexistența, practic, a unor standarde sau variante naționale normate diferite în cadrul unor granițe politice diferite. Uimitoarea unitate de limbă le-a ținut mereu trează conștiința de apartenență la același neam, chiar dacă, fiind puternic legați de locul de trai sau impuși de alți factori, ei mai adăugau la noțiunea generică *români* și diferite precizări de genul *moldoveni, basarabeni, transnistreni, buco-*

BDD-A27146 © 1994 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 02:02:19 UTC)

vineni, munteni, olteni, bănăţeni, dobrogeni sau dacă, atunci cînd se subînţelegea de la sine, omiteau cu bună ştiinţă termenul generic *români,* utilizînd numai concretizatorul locului de origine sau de trai: *moldoveni, basarabeni, transnistreni, bucovineni, munteni, olteni, bănăţeni, maramureşeni, dobrogeni, bihoreni, orădeni, prahoveni, soroceni, bălţeni, orheieni* ş.a.m.d. Exemplele (atestate şi în textele scrise, începînd cu cronicarii, mereu conştienţi de apartenenţa etnică a românilor de pe diferite teritorii şi din diverse state şi care tocmai de aceea nu uită să ne avertizeze de fiecare dată că "măcară dară că şi la istorii şi la graiul şi streinilor şi în de sine cu vreme, cu vacuri, cu primenele au şi dobîndescu şi alte numere, iară acela carile ieste vechiu nume stă întemeiat şi înrădăcinat: *rumân* [...] Stă dară numele cel vechiu ca un temei neclătit, deşi adaog ori vremile îndelungate, ori streinii adaog şi alte numere, iară cela din rădăcină nu se mută. Şi aşa ieste acestor ţări şi ţării noastre, Moldovei, şi Ţării Munteneşti numile cel direptu de moşie, ieste *rumân*..."(17) şi terminînd cu scriitorii români contemporani din România, Republica Moldova, Nordul Bucovinei, Banatul sîrbesc ş.a.m.d.) sînt la îndemîna oricui. Se denaturează voit o realitate istorică, atunci cînd se susţine sus şi tare că autohtonii din Republica Moldova, bunăoară, bucovinenii din Ucraina calificaţi în buletinele de identitate eliberate în perioada sovietică drept moldoveni (spre deosebire de o parte mai mică din conaţionalii lor care au reuşit să-şi menţină şi în documentele oficiale identitatea naţională de români) sau valahii de astăzi din teritoriile fostei Iugoslavii n-ar mai avea în conştiinţa sau chiar în subconştientul lor înţelegerea faptului că ei sînt nu numai moldoveni, bucovineni, valahi, ci şi români, adică români moldoveni, români bucovineni, români din Serbia, Macedonia ş.a.m.d. Acest adevăr incontestabil li-l tălmăcea A. Mateevici învăţătorilor basarabeni la Congresul lor din 25 mai 1917: "Da, *sîntem moldoveni, fii ai vechii Moldove,* însă facem parte din *marele trup al românismului,* aşezat prin România, Bucovina şi Transilvania. Fraţii noştri din Bucovina, Transilvania şi Macedonia nu se numesc după locurile unde trăiesc, *ci-şi zic români. Aşa trebuie să facem şi noi"* (18).

Această fenomenală unitate etnică şi lingvistică a românilor au recunoscut-o, în faţa unor fapte incontestabile, toţi oamenii onesti de pretutindeni, de la vlădică pîn-la opincă: de la Ştefan cel Mare, care, într-o scrisoare adresată la 1478 veneţienilor, numeşte Muntenia "*l'altra Valahia*", "o altă Valahie" (19), ceea ce înseamnă că şi *Moldova era o Valahie* (iar noi am văzut mai sus că Valahii erau numite de străini ţările populate de valahi, adică de români) pînă la conducătorii de azi ai Republicii Moldova, care au declarat în public că vorbesc româneşte şi că pledează pentru *integrarea* economică şi spirituală *dintre cele două state româneşti* (20); de la istoricul bizantin din secolul al XV-lea Laonicos Chalcondylas, convins că s-ar putea demonstra precum că neamul locuitorilor din Bogdania Neagră (aşa era numită Moldova) şi al celor de lîngă Istru (de lîngă Dunăre, adică din Muntenia), "deşi demult despărţit în două, [...] aşezat sub două stăpîniri şi cîrmuiri", "vorbeşte aceeaşi limbă"(21), şi de la savantul spaniol din secolul XVIII Lorenzo Hervas y Panduro, "primul lingvist vest-european care stabileşte în mod categoric că *valaha* (adică *româna* -N.N.) şi *moldoveneasca* constituie una şi aceeaşi limbă" (22),

BDD-A27146 © 1994 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 02:02:19 UTC)

pînă la neuitatul nostru coleg, ucrainenan de obîrşie şi român de suflet, marele patriot militant pentru reîntregirea neamului Ion Dumeniuk; de la mucalitul ţăran moldovean cu gîdilici la limbă moş Ion Roată, care pînă la urmă se dovedeşte a fi şi român (căci scrie Creangă: "...om cinstit şi cuviincios, *cum sînt mai toţi ţăranii români de pretutindeni*"(23) şi care-i cerea pe la 1857 în Divanul ad-hoc al Moldovei unui boier de asemenea moldovean, ca şi el, însă înfumurat nevoie mare, crescut de mic "în străinătate numai cu franţuzească şi nemţească" (24), care şi-a înstrăinat "şi legea, şi limba, şi chiar dragostea sătenilor" (25) şi care se exprimă într-o românească franţuzită, dar mai cu seamă într-o frazeologie demagogică de liberal, *să vorbească "mai moldoveneşte"* (25a), mai pe înţelesul celor cu palmele "străpunse de pălămidă şi pline de bătături" (26), *adică tot româneşte, dar într-o românească de-acasă, nu pocită, într-o românească "dreaptă"*, aşa cum vorbeau boierii mai în etate din Divan, care nu se lăsaseră de limbă, de port şi de datinile strămoşeşti, pînă la alt fiu de ţăran moldovean, ostaşul transnistrean Toma Jalbă, care, la Congresul Ostaşilor Moldoveni din octombrie 1917, cînd apăruse ideea unei autonomii a Basarabiei faţă de Rusia, li se adresa basarabenilor ca să nu-i lase nici pe fraţii lor de peste Nistru (27).

Cu alte cuvinte, românii din Transilvania (transilvănenii), din Ţara Muntenească (muntenii), din Ţara Moldovei (moldovenii), din Bucovina (bucovinenii), din Basarabia (basarabenii) şi din alte teritorii ale strămoşilor lor au avut dintotdeauna convingerea că *sînt acasă*, că *sînt români* şi că *vorbesc româneşte*. Acest lucru nu vor să-l recunoască răuvoitorii. Oricît ar părea de paradoxal, românii sînt puşi să-şi apere nu numai romanitatea, ci şi românitatea lor. E mai trist că acest lucru trebuie să-l facă nu numai în faţa străinilor, ci şi în faţa conaţionalilor.

Minciunile gogonate ale unor Sulzeri, Engeli, Brombergi şi C^0 de peste hotare şi ale unor Rafalovici, Cebotarenco, Bîrnea şi C^0 de la noi despre teritoriul viitoarei Moldove ca loc de geneză şi de baştină a poporaţiei vechi ruseşti, despre al Transilvanei ca loc de baştină pentru unguri etc. şi ca pămînturi ocupate de strămoşii noştri nu pot concura cu cele ale baronului Münchhausen. Dar ele, ştiindu-se că o minciună atrage după sine alta şi mai gogonată, le-au prins bine altor Simioni Dascăli contemporani plăsmuitori de basne de la noi cum sînt alde L. L. Polevoi, J. O. Kneazki, N. A. Mohov, V.S. Zelenciuc ş.a., fondatori ai "teoriei" despre o nouă comunitate etnică în istorie — volohii — şi despre existenţa a două popoare romanice diferite: român şi moldovenesc.

Conceptul de volohi ca o nouă comunitate etnică ce s-ar fi constituit pe parcursul secolelor VII-XII ca urmare a unei fuziuni dintre populaţia romanizată şi cea slavă ce au convieţuit pe teritoriile actualei Românii, al Republicii Moldova, în nordul Bucovinei şi pe Peninsula Balcanică este rodul fanteziei lui N. A. Mohov, istoric oficial la curtea lui Bodiul (28). Caracterul pseudoştiinţific al lucrărilor lui şi ale acoliţilor săi, opusuri ce au poluat mai bine de două decenii minţile "maiştrilor şi învăţăceilor" de la noi, a fost recunoscut chiar şi de adepţii lor de idei (29). O lume întreagă ştie — atît din sursele autohtone începînd cu cronicarii, cît şi din sursele străine — că romanii de la nord şi de la sud de Dunăre şi-au menţinut numele lor propriu de romani, iar urmaşii populaţiei romanizate, conştienţi de faptul că de la Rîm se trag, tot romani şi-au zis. În urma acţiunii legii

BDD-A27146 © 1994 Revista „Limba Română”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 02:02:19 UTC)

fonetice potrivit căreia un **a** latin urmat de **n** se transformă în **î** (*canis — cîine, manus — mînă, romanus — român*) şi a legii căderii consoanelor finale cuvîntul *romanus* şi-a schimbat parţial aspectul material (sonor şi grafic), pronunţîndu-se *român* şi scriindu-se cu **â** (**î** din **a**). Deci, atît romanicii răsăriteni, cît şi cei de miazăzi şi-au zis *romani*, ulterior *români*. Dacă apărea necesitatea de a preciza despre care români era vorba în funcţie de locul de obîrşie sau de trai, se apela la elementul de concretizare adăugat la etnonimul intern (30): *dacoromâni* (românii de pe teritoriul fostei provincii romane Dacia şi din teritoriile învecinate populate cîndva de dacii liberi care s-au romanizat), *moldoromâni* (românii din Moldova), *istroromâni* (românii de pe peninsula Istria), *meglenoromâni* (românii din Meglen), *macedoromâni* (românii din Macedonia). Străinii, însă, ne-au dat alte nume (31): *valhi, vlahi, olahi, valahi, vlohi, volohi*. De altfel, la fel ca şi limbii comune a valahilor de pretutindeni — *limba valahă*, precum şi teritoriului populat de valahi - *Vlahia, Valahia* (termen restrîns ulterior pentru a denumi numai Muntenia sau Ţara Românească) cu specificarea, atunci cînd trebuia precizată formaţiunea statală, *Valahia Mare, Valahia Mică, Ungrovlahia* (*Vlahia dinspre Ungaria*, adică Muntenia), Rossovlahia (*Vlahia dinspre Rusia*, adică Moldova).

A susţine că volohii ar fi altcineva decît populaţiile romanizate care se autodenumeau în mod constant pe teritoriile pe care nu le-au părăsit integral niciodată *romani* şi, respectiv, *români* este o neghiobie la fel de mare ca şi a afirma că volohii ar fi altcineva decît vlahii sau valahii. Falsificatorii mai vechi şi mai noi ai istoriei poporului român şi ai limbii române şi-au dat bine seama că termenii *roman — român, română* demonstrează evident permanenţa românilor pe propriile teritorii şi continuitatea caracterului daco — romanic al poporului şi al limbii, pe cînd ei aveau nevoie absolut de altceva, şi anume — să demonstreze caracterul romano-slav al românilor (care ar fi, deci, semiromani — semislavi) şi al limbii acestora (care ar fi rezultatul unei încrucişări dintre limba latină a romanilor şi idiomurile slave ale populaţiei slave), dar mai cu seamă să execute "comanda de stat" — să-i nască pe moldoveni şi limba acestora — limba moldovenească, să-i separe de români ca o comunitate etnică nouă şi să separe de limba română inventata de ei limbă moldovenească drept o nouă limbă romanică. "Volohii" au fost o "găselniţă" nemaipomenită pentru trucul lor odios: volohii de pe teritoriul viitoarei Moldove ar fi fuzionat cu slavii de răsărit, dînd naştere unui popor nou în istorie — moldovenilor, valahii din viitoarea Muntenie sau Ţară Românească şi din alte regiuni din Balcani — cu slavii de miazăzi, dînd naştere altui popor nou în istorie — românilor (după Mohov (32), muntenilor, aromânilor ş.a.). Mutatis mutandis, dintr-o limbă comună la origine, latina, apoi — latina balcanică, latina dunăreană, protoromâna, româna comună, s-ar fi constituit, paralel cu cele două popoare romanice răsăritene diferite, şi două limbi noi romanice răsăritene diferite: româna, limbă est-romanică impregnată cu elemente din limbile sud-slave şi est-slave, şi moldovenească, limbă romanică "mai de răsărit decît română" (33), împregnată cu elemente din limbile est-slave (34), în special cu rusisme şi ucrainisme. Astfel, la comanda Moscovei şi a rusofililor locali, fu creat un popor nou cu o limbă nouă, popor, care să nu se mai creadă parte a poporului român, să nu mai aspire vreodată la unire. Astfel se ştergea cu buretele

BDD-A27146 © 1994 Revista „Limba Română”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 02:02:19 UTC)

memoria istorică a românilor basarabeni, dreptul istoric al României de a revendica pămînturile luate cu hapca de ocupanți. Basarabia, răpită de ruși la 1812, devenea pe vecie pămînt neromânesc, populată de neromâni și în care, chipurile, nu s-ar mai fi vorbit limba română (în pofida faptului că toată lumea — de la Marx, Engels, Lenin la marile puteri ale Europei și la cele de peste ocean — știa că acesta e pămînt românesc, că el e populat de români, ca și Moldova de peste Prut, Ardealul și Țara Românească). Pe parcursul întregii perioade postbelice lingviștii din Moldova Sovietică au fost condamnați să caute cu lumînarea acest pretins specific al "limbii moldovenești" care ar deosebi-o de română. Însă eforturile lor au fost zadarnice. Căci nu există nici un cuvînt, nici o formă gramaticală care ar deosebi aspectul normat, literar al limbii vorbite în România (și peste tot de românii de pe glob) și al celei vorbite în Republica Moldova, precum și în sudul Basarabiei, nordul Bucovinei și în regiunea Transcarpatică ale Ucrainei. Confidența celor doi lingviști ruși citați mai sus îi caracterizează și pe colegii lor din Moldova: "Ne-am străduit cît ne-am străduit, dar n-am mai reușit să arătăm și să demonstrăm — pe bază de fapte concrete și edificatoare — deosebirile dintre limbile moldovencască și română" (35). N-au reușit, fiindcă ele nu există (36).

În timpul așa-zisului "dezgheț hrușciovist" unii lingviști din Republica Moldova încercaseră să adie despre unitatea de limbă moldo-română.(37) Lingvistul rus A. A. Reformatski (spre deosebire de colegii săi din România Al. Graur, Em. Petrovici ș.a., care, la comandă, își dădeau ghes să consemneze evenimentul istoric — constituirea, chipurile, în condiții istorice și social-politice diferite, a unei noi limbi romanice de răsărit, moldovenească, avînd o orientare diferită de a românei (38)) avuse curajul să considere "moldovenească" o varietate a limbii române (39), iar D. E. Mihalci — să declare în public la Conferința unională de romanistică din 1961 ce și-a desfășurat lucrările la Chișinău: "În ceea ce privește chestiunea existenței de sine stătătoare a unei limbi moldovenești deosebite de română personal aș prefera să ader la lingviștii burghezi de peste hotare care nu recunosc o atare limbă".

Am putea numai să ne imaginăm chinurile și remușcările pe care trebuia să le fi suferit savanții onești în timpul regimului totalitar, cînd erau impuși să spună neadevăruri. Este suficient să parcurgi astăzi raportul renumitului romanist sovietic V. F. Șișmariov la Sesiunea științifică unională din 1951, consacrată problemelor lingvisticii moldovenești ca să-ți dai seama de aceasta. Savantul e nevoit deja în titlu să anunțe despre existența mai multor limbi romanice în sud-estul Europei, printre care și limba națională a R.S.S.M., nominalizată în noțiunea *limbă moldovenească* (40). Totuși, pe parcursul expunerii, deși utilizează termenii ceruți de regim — limbă română și limbă moldovenească —, el constată constituirea unui standard de limbă romanic nord-dunărean unic, care nu e nici curat moldovenesc, nici curat muntenesc, la cizelarea și definitivarea căruia și-au adus contribuția atît scriitorii moldoveni, cît și cei munteni. Acest standard nu e altceva decît limba literară (normată) comună și pentru moldoveni, și pentru munteni, și pentru ardeleni (41), adică limba română literară care-i unește pe românii din ambele Principate Dunărene și pe cei din Transilvania. Chiar și un lingvist cum e M. V. Serghievski, care încă de prin

BDD-A27146 © 1994 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 02:02:19 UTC)

deceniul 4 se străduia să demonstreze specificul limbii moldoveneşti faţă de română, se împotmolise de-a binelea în prizonieratul faptelor reale de o cu totul altă natură decît a ideii lui fixe despre două limbi romanice diferite, încît la un moment dat ajunsese să declare, contrar propriei voinţe, că în ambele principate s-a constituit o limbă literară unitară (42).

În 1972 la Chişinău a avut loc o Conferinţă unională în probleme de tipologie a asemănărilor şi deosebirilor dintre limbile înrudite. Tezele referatelor unor somităţi de talia lui G. V. Stepanov, E. A. Referovskaia, R. A. Budagov, R. G. Piotrovski, N. A. Katagoşcina, A. I. Domaşnev, A. D. Şveiţer, V. G. Gak ş.a., precum şi ale referatului colectiv din partea Moldovei lăsau să se întrezărească ideea că, în lumina teoriei variativităţii limbilor, la dezvoltarea căreia contribuise substanţial şi şcoala lingvistică sovietică, se va pune capăt şi falsei teorii despre cele două limbi romanice orientale diferite, româna şi moldovenească, recunoscîndu-se identitatea lor, altminteri spus, existenţa unui standard unic. Cu atît mai mult că unul din corifeii de atunci ai lingvisticii, G. V. Stepanov, promotor ardent al teoriei variativităţii şi autor a mai multe studii în care apără unitatea limbii spaniole vorbite în Spania şi în ţările Americii Latine, savant, care în 1966, la Leningrad, la susţinerea tezei de doctorat, afirmase literalmente că *româna* şi *moldovenească* s-ar afla exact în aceeaşi situaţie ca şi diversele tipuri de vorbire spaniolă de pe glob, adică ar reprezenta una şi aceeaşi esenţă, unul şi acelaşi sistem, *una şi aceeaşi limbă*, şi nu limbi diferite (43).

O indicaţie "de sus", din centru, şi o altă indicaţie tot "de sus", însă de pe loc, i-a pus atît pe musafirii, cît şi pe gazdele numitei conferinţe în situaţia confuză de a o scălda în două ape, de a vorbi despre diversele tipuri de spaniolă, franceză, germană, engleză, portugheză etc. ca despre nişte varietăţi teritoriale ale limbilor-tip respective şi numai în cazul aşa-numitei limbi moldoveneşti şi a raporturilor ei cu româna — ca despre două limbi romanice diferite a două naţiuni diferite, (în situaţia în care nimeni n-a fost în stare să demonstreze cum şi cînd s-a constituit naţiunea moldovenească şi prin ce se deosebeşte ea de naţiunea română (43a)), şi nu ca despre una şi aceeaşi limbă vorbită de unul şi acelaşi popor, care, în virtutea cunoscutelor împrejurări istorice şi politice, locuieşte în cadrul unor state diferite (44). Este acesta un fals premeditat? Un neadevăr? O măsluire a faptelor? N-am vrea să-l calificăm atît de dur, cunoscînd circumstanţele în care a fost comis, însă trebuie să recunoaştem că ne aflăm în faţa unui neadevăr determinat de lipsa de curaj a omului de ştiinţă ne-apărat în faţa forţei brutale a dictaturii sau a ciolanului pe care accasta i-l arată. Un neadevăr, care vine în contradicţie atît cu realitatea faptelor, cît şi cu o teorie ştiinţifică general acceptată şi general aplicabilă în situaţii similare, teorie din care îţi făcuseşi crez pentru o viaţă şi prin intermediul căreia îţi cîştigasei şi bine meritat un nume de referinţă în domeniul dat. Ai un sentiment de jenă faţă de autorii care manevrează între adevăr şi neadevăr, fără a spune lucrurilor pe nume. Căci ce-ar însemna a afirma că "sub aspect sociolingvistic limba moldovenească este o limbă de sine stătătoare în sensul unei funcţionări şi dezvoltări libere şi independente — a naţiunii moldoveneşti, limbă care are o structură tipică pentru orice limbă naţionaiă dezvoltată..."? (44a). Portugheza din Brazilia, spaniola din ţările Americii Latine, engleza din S.U.A, Australia ş.a. nu au aceleaşi

BDD-A27146 © 1994 Revista „Limba Română”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 02:02:19 UTC)

funcții, nu cunosc aceeași dezvoltare, nu sînt limbi ale unor națiuni aparte (dacă e să recunoaștem pentru un moment, împreună cu autorul, că ar exista o națiune moldovenească aparte)? Ce înseamnă aici "de sine stătătoare"? Căci în sensul funcționării "libere și independente" (independente, probabil, de limba-standard) engleza din S.U.A. și Australia, spaniola din America Latină, portugheza din Brazilia se află în aceeași situație ca și limba de stat din Moldova (dacă nu mai bună chiar), ceea ce nu le conferă, însă, statut de limbi de sine stătătoare, adică de limbi noi, care s-ar deosebi în mod absolut de, respectiv, portugheza, spaniola, engleza din "metropolă".

Sînt pur și simplu niște manevre terminologice în albia îngustă a adevărurilor lingvistice. Este, totuși, de deplîns compromisul reputaților lingviști, cu atît mai mult că se aflau în 1972, nu în 1938.

Atestăm, însă, și falsuri zămislite cu bună știință. Astfel, T. P. Iliașenco concepe și naște din nimic o nouă limbă romanică — limba braziliană (45), în timp ce nici un specialist din domeniul limbilor ibero-romanice nu riscă să vorbească de o asemenea limbă, admițînd doar existența a două variante de funcționare a portughezei, una în Portugalia și alta în Brazilia, variante care constituie, în esență, aceeași limbă (46). Ba încă și-l face complice pe R. A. Budagov (prin trimitere la studiul d-lui "Literaturnîie iazîki i iazîkovîie stili", p. 39), care niciodată n-a întrebuințat sintagma "limba braziliană", ci întotdeauna s-a referit la variantele uneia și aceleiași limbi portugheze (47). Să fie oare o regretabilă întîmplare? Și nu urmărirea vreunui scop anume, mizîndu-se pe neinițierea unui cititor grăbit și pe autoritatea unui reputat savant? Deși nu-l exprimă explicit, scopul acesta iese în vileag și anume: a infiltra în conștiința cititorului că, odată ce se recunoaște existența a două limbi romanice occidentale foarte înrudite, dar cu nume diferite, portugheza și braziliana (ce funcționează, ca și româna și "moldoveneasca", în state diferite), cu atît mai mult, adică, n-ar trebui să trezească nici un fel de îndoială existența altor două limbi romanice, de astă dată orientale, înrudite apropiat și cu denumiri (glotonime) diferite — româna și moldoveneasca. Scopul camuflat iese limpede la iveală dacă ne amintim cît de ușor a permutat d-ei semnul interogării în titlul comunicării cunoscutului romanist italian Carlo Tagliavini la cel de-al VIII-lea Congres Internațional al Romaniștilor, care și-a ținut lucrările în aprilie 1956 la Florența: în loc de *Una nuova lingua litteraria romanza? Il moldavo*, d-ei l-a plasat la finele celui de-al doilea enunț, după primul enunț punînd punct și conferindu-i, astfel, caracter enunțiativ, adică de adevăr știut, cunoscut, care nu trezește nici o îndoială: *Una nuova lingua litteraria romanza. Il Moldavo?* (48). Cititorului i se strecoară, prin acest "nevinovat" transfer de semne de punctuație, ideea că autorul referatului, Carlo Tagliavini, ca și cum ar afirma, în prima propoziție, existența unei noi limbi romanice literare (Una nuova lingua litteraria romanza), discuția purtîndu-se în jurul denumirii ei: *Moldoveneasca? (Il moldavo?)*. Doar există, în accepția unui lingvist ca T. P. Iliașenco, și o altă limbă romanică nouă — braziliana. Adică, Tagliavini ar fi putut întreba: *Moldoveneasca?* Sau, poate *braziliana* (*Il braziliano?*) Sau, poate alta *(L'altro?)*?

Să ne amintim, cu această ocazie, de un alt articol al T. P. Iliașenco din 1971 (49), în care d-ei examina cu o superficialitate surprinzătoare pentru pregătirea pe care o avea argumentele

BDD-A27146 © 1994 Revista „Limba Română”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 02:02:19 UTC)

aceluiaşi C. Tagliavini din acelaşi referat contra caracterului de sine stătător al limbii moldoveneşti, transformîndu-le, printr-un gest de iluzionist, în contraargumente, adică în dovezi că "limba moldovenească" s-ar deosebi evident de limba română (50) şi afirmînd că semnul interogării de la finele primului enunţ cade de la sine: *Una nuova lingua litteraria romanza. Il moldavo.* Cu alte cuvinte, contrariul celor susţinute de prof. Tagliavini, însă tocmai ceea ce urmărea prin "simpla" permutare de semne de punctuaţie în monografia citată mai sus membrul corespondent al A.Ş. din republică T. P. Iliaşenco.

De fapt, prof. C. Tagliavini nici nu aducea argumente propriu-zise pentru combaterea teoriei despre existenţa unei aşa-numite limbi romanice noi, moldovenească, idiom care s-ar deosebi net de română. Şi aceasta din cauză că pentru d-sa nu existau astfel de deosebiri. D-lui reproducea "deosebirile" invocate de obicei de adepţii teoriei celor două limbi romanice orientale vii, pentru ca tocmai pe baza acestor exemple "vii" să demonstreze neesenţialitatea lor (51). Care ar fi aceste "deosăghiri" (cum le-ar zice scriitorul român bucovinean Vasile Levîţchi) dintre "moldovenească" şi română?

"Moldovenească" s-ar deosebi de română prin faptul că: 1) în planul expresiei foloseşte scrisul chirilic în variantă rusească; 2) autorii români de peste Prut originari din Moldova utilizează în scrierile lor dialectisme proprii "limbii moldoveneşti"; 3) termenul "limbă moldovenească" a fost întrebuinţat în vorbirea orală şi scrisă din Basarabia în toate timpurile; 4) literatura moldovenească din Basarabia de după 1812, spre deosebire de cea din Moldova de peste Prut, n-ar fi luat parte la procesul de unificare a limbii române care s-a înfăptuit în secolul trecut.

Nu poţi să nu fii de acord cu lingvistul italian în ceea ce priveşte netemeinicia acestor "deosebiri", mai ales cînd eşti la curent cu deosebirile evidente dintre variantele americană, canadiană, australiană etc. ale limbii engleze, cu variantele (deosebirile la nivel fonetic, lexical, sintactic, stilistic ş.a.) din ţările Americii Latine ale limbii spaniole ş.a.m.d., pe care, cu toate acestea, o lume întreagă (în pofida "patriotismului" naţional local al unor purtători ale lor "cu o conştiinţă de sine naţională nu mai puţin romanică, britanică etc.", cum s-ar exprima un P. P. Moldovan (52)) le consideră că reprezintă cîte o singură limbă (engleza, respectiv spaniola ş.a.m.d.). Prima "deosebire" nu ţine de esenţă, ci de formă. Poţi s-o transpui şi în hieroglife chinezeşti sau în semne ale scrisului devanagari, în urma unei atare "deosebiri" limba română nu-şi schimbă esenţa, nu devine o altă limbă. Precum ne-a apărut în toată goliciunea ei "deosebirea" dintre "moldovenească" şi română atunci cînd în 1989 am revenit la grafia latină. "Deosebirea" a doua. Nu numai scriitorii români de peste Prut de origine moldovenească (adică născuţi în Moldova, purtători, pe lîngă limba română literară, şi ai dulcelui grai moldovenesc de-acasă) pot folosi în scrierile lor, atunci cînd au această necesitate, dialectisme moldoveneşti, ci şi cei munteni, ardeleni, bănăţeni etc; după cum fiecare din ei poate folosi, la caracterizarea prin vorbire a personajului sau la crearea cadrului istoric sau geografic, dialectisme bănăţene, olteneşti, transnistrene ş.a. şi chiar elemente lexicale din alte limbi. T. P. Iliaşenco recunoaşte şi d-ei acest adevăr.

"Deosebirea" a treia: persistenţa glotonimului "limbă moldovenească" de-a lungul istoriei. Nimeni nu pune la îndoială perpetuarea în timp a

BDD-A27146 © 1994 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 02:02:19 UTC)

acestei sintagme (deşi există deosebiri între sintagma "limba moldovenilor" şi îmbinarea "limbă moldovenească", pe care se face a nu le observa P. Moldovan). Folosită fără substrat politic la nivelul uzului cotidian al omului de rînd (atîta timp cît nimeni nu-i bagă bumbac în cap) în sensul de "limbă română vorbită în Moldova cu toate particularităţile regionale moldoveneşti", sintagma e înlocuită în mod firesc chiar de omul neinstruit prin "limba română" atunci cînd vine vorba de limba literară, îngrijită, normată. Numai "proletcultiştii" din R.A.S.S.M. au ridicat vorbirea de-acasă, dialectală, la rang de "limbă literară moldovenească", dar ce a ieşit din această aventură o ştie toată lumea. Nu-i vorbă, că de-acolo ni se trag o seamă din belelele de care nu ne putem debarasa nici azi. Folosită în scopuri politice bine determinate în uzul oficial al regimurilor de ocupaţie ţarist, bolşevic, comunist şi neocomunist (odată cu interzicerea întrebuinţării îmbinărilor "limbă română", "popor român din Moldova" şi cu persecutarea cruntă a celor care le promovau) şi al adepţilor teoriei celor două limbi, sintagma "limbă moldovenească" ţintea să inducă lumea în eroare, să deformeze conştiinţa naţională a poporului român din Basarabia, Transnistria, sudul Basarabiei, nordul Bucovinei, regiunea Transcarpatică ş.a. De aceea ştiinţa cu adevărat liberă recomandă drept adecvat şi neechivoc termenul *limba română* (53).

"Deosebirea" a patra. Nu este adevărat că hotarul politic de la 1812 ar fi întrerupt, chiar de la acea dată, schimbul de valori culturale, colaborările şi influenţele reciproce, contribuţia comună la crearea fondului cultural şi sublimarea limbii literare unitare. Mai mult decît atît, putem afirma că mai ales prin filiera basarabeană (C. Negruzzi, C. Stamati, A. Donici) au continuat tradiţionalele relaţii literare româno-ruso-ucrainene cu repercusiuni benefice pentru procesul literar din ţările contactante.

La întrebarea din titlul referatului lui Carlo Tagliavini vine în mod logic un singur răspuns: nu există nici un fel de limbă romanică nouă; "moldovenească" este aceeaşi limbă română recunoscută de ştiinţă (54). Întrebarea din titlu nu cade nicidecum de la sine, cum susţine cercetătoarea din Republica Moldova. A încercat să-l dea jos cu de la sine putere, fără argumente, şi n-a reuşit. Ceea ce se ştie cu siguranţă că a căzut inexpiabil este reputaţia d-ei de savant incoruptibil.

O abordare de-a dreptul coţcărească a problemei privind statutul limbilor est-romanice o întîlnim într-o ediţie didactică pentru studenţi (55).

După ce teoria variativităţii este interpretată eronat, după bunul-plac al autorului (că variantele uneia şi aceleiaşi limbi n-ar fi altceva decît nişte limbi de sine stătătoare înrudite apropiat, cum e situaţia celei moldoveneşti în raport cu româna (56); după ce noţiunea de "grai moldovenesc" (al dialectului dacoromân al limbii române) este substituită prin cea de "dialect moldovenesc", pentru ca acesta să fie ridicat la rangul de "limbă moldovenească"; după ce ni se infiltrează ideea că moldovenii de la ţară ar inunda oraşele (în timp ce se ştie prea bine că oraşele noastre sînt populate în masă de nemoldoveni în urma unei politici bine dirijate de la ţarism încoace, dar mai cu seamă în perioada postbelică, de rusificare) şi că, în calitate de exponenţi ai unui tip de vorbire supradialectal, ar fi făuritorii unor norme de exprimare orală ("norme" ce diferă, firesc, de cele ale limbii române literare vorbite, la aceasta "contribuind" şi influenţa rusească în condiţiile monoling-

BDD-A27146 © 1994 Revista „Limba Română”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 02:02:19 UTC)

vismului rusofonilor şi ale dominării limbii ruse chiar în sfera de acţiune a moldovenilor bilingvi), norme care, în opinia lui B.I. Vacsman, ar trebui codificate în dicţionare şi în alte lucrări normative; după ce ni se spune că actualele norme literare fixate în scris nu ar corespunde celor din vorbirea moldovenească, ele fiind proprii mai mult pentru limba română (sugerîndu-se, astfel, ideea că ele ar fi fost preluate de savanţii moldoveni din lucrările normative româneşti (57)); după toate acestea se promovează concluzia dorită de autor (şi nu numai!) că lingviştii din Republica Moldova ar trebui să renunţe la normele scrise bazate pe tradiţia clasicilor, norme ce poartă un caracter prescriptiv, şi să purceadă la fixarea unor norme ce ar reflecta vorbirea de azi a populaţiei orăşeneşti "ruralizate", norme cu un vădit caracter descriptiv (58). Un atare îndemn de a renunţa la tradiţia de limbă a cronicarilor feudali şi a scriitorilor clasici burghezi (care, în plus, mai aveau păcatul de a fi "moldo-români") şi de a fixa nişte norme bazate pe rostirea "din satul meu" a fost auzit şi luat în seamă prin anii 20-30 ai secolului nostru în R.A.S.S.M., iar din dezastrul lingvistic şi cultural la care ne-a adus nu ne putem smulge nici astăzi. B. Vacsman reia, aşadar, "tradiţia" proletcultiştilor, îşi fixează aceste norme în principiu pe baza Atlasului Lingvistic Moldovenesc şi în temeiul lor face o descriere a specificului limbii moldoveneşti (59) faţă de limba română. Să sperăm că, graţie unui fericit concurs de împrejurări, şi anume — tirajului extrem de redus al cărţii (300 de exemplare), trucul "moldavistului" din aula universitară de lîngă Moscova n-a reuşit să pervertească în masă spiritele sănătoase ale tineretului studios, iar învăţăceii şi profesorii de la cursurile de perfecţionare vor fi interceptat scopurile subversive ale aşa-zisului seminar special. Deşi pericolul de poluare a conştiinţei cititorului neromân, mai cu seamă a celui de limbă rusă, mai planează încă. Nişte colege de idei din Sanct-Petersburg, de exemplu, într-un manual de introducere în lingvistica romanică (apărut la o prestigioasă editură din Moscova şi recomandat de Ministerul Învăţămîntului Superior şi Mediu de Specialitate din fosta Uniune drept manual pentru universităţi (59a)), fac trimitere la materialul didactic al lui B. Vacsman. Probabil, din cauză că d-lor numai declară existenţa limbii moldoveneşti, alături de română şi alte limbi romanice, însă nu argumentează motivele care au servit drept temei pentru aceasta.

După ce în ultimii cinci-şase ani ştiinţa filologică naţională şi internaţională a prezentat, practic, toate argumentele posibile, demonstrîndu-i pînă şi lui Toma necredinciosul unitatea de limbă a românilor moldoveni din Republica Moldova, a românilor bucovineni, transcarpatieni şi basarabeni din Ucraina, a românilor moldoveni, munteni, transilvăneni, maramureşeni ş.a.m.d. din România, la fel ca şi a românilor din Serbia, Macedonia, Bulgaria, Grecia, Albania, Ungaria, Canada, S.U.A. ş.a., ar fi culmea obrăzniciei să mai susţii, fără argumentare, dintr-o pură ambiţie, supărare pe toată lumea şi sete de răzbunare, că româna şi moldovenească ar mai fi două limbi romanice diferite. Cu regret, un astfel de ambiţios, care opune interesele şi ambiţiile personale intereselor de neam, investit la moment cu nelimitate drepturi de a dirija activitatea spirituală din republică, a apărut deunăzi în paginile unui hebdomadar din Rusia cu o nedisimulată nostalgie după aşa-zisele realizări din perioada stagnării şi cu vechea teză despre necesitatea

BDD-A27146 © 1994 Revista „Limba Română”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 02:02:19 UTC)

de a combate românizarea a tot ce e moldovenesc în învățămîntul de la noi, chiar dacă, declară doctorul în filologie intervievat, "există o comunitate a limbilor noastre – moldovenească şi română"(60). Deci, după ce se neagă ostentativ identitatea de limbă fixată în codul legislativ al statului, ni se face această "concesie" — recunoaşterea comunității "celor două limbi". Iarăşi nu o limbă, ci două!

Persevereză în aberațiile sale despre "sinestătornicia linghii moldoveneşti" cunoscutul din anii ante-şi postbelici "stîngomaluriinic" I. D. Ciobanu. Recentele sale două opuscule (61), scrise în limba rusă şi editate la Tiraspol, vehiculează aceleaşi teze răsuflate din perioada antebelică şi din cea postbelică imediată şi nu merită a fi discutate aici (62). Menționatul mai sus necunoscut în lumea savantă din republică P. P. Moldovan, deşi declară pe ici pe colo hoțeşte că nu ştie în ce măsură s-ar putea vorbi de două limbi literare deosebite (63), că recunoaşte identitatea de limbă moldo-română (64) şi că nu stăruie decît în ceea ce priveşte menținerea *etnonimului popor moldovenesc* şi a glotonimului *limbă moldovenească*, consfințite de tradiție, totuşi, pînă la urmă reduce identitatea la comunitate (65). Simulînd o prezentare obiectivă şi imparțială a situației privind vechimea şi perpetuarea în istorie a termenilor *popor moldovenesc, limbă moldovenească*, trunchiind citatele şi interpretîndu-le voluntarist, întrerupîndu-le şi continuîndu-le cu propriile idei, insuflîndu-i cititorului că ar fi ale autorilor citați, rupîndu-le din context şi atribuindu-le autorilor gînduri care nu le aparțin, speculînd cu numele şi cu autoritatea unor personalități marcante, de la Gr. Ureche, M. Costin, D. Cantemir, G. Asachi, A. Russo, M. Kogălniceanu, C. Negruzzi, I. Creangă, A. Mateevici (ca să nu zic de la Ştefan cel Mare) la M. Sadoveanu, O. Ghibu, Şt. Ciobanu, Gh. Madan ş.a., permițîndu-şi insulte la adresa autorilor şi utilizînd un limbaj de mahala, el le prezintă obiectivist şi tendențios, iar prin acțiunile sale frauduloase aduce prejudicii serioase științei, precum şi politicii şi construcției lingvistice din republică. Opinia publică respinge categoric tonul agresiv-injurios şi intolerant şi metodele şi procedeele speculative de minciunire a cititorului neinițiat (66).

Datoria omului de ştiință este de a sta de veghe la focul sacru al cugetului şi al conştiinței, de a da ripostă hotărîtă uneltirilor puse la cale de minciună. Ştiința nu trebuie să se afle la cheremul cutărui sau cutărui conducător sau partid, scopul suprem al ei constînd în a sluji adevărul.

NOTE:

1. R.A. Budagov, S. B. Bernştein, **Cu privire la unitatea de limbă româno-moldovenească.** // "Nistru", nr. 11, 1988. Revista unională "Voprosî iazîkoznaniia", la care a fost prezentat articolul în 1956, aşa şi nu l-a mai publicat.

2. Acest lucru îl face cu pretenție de descoperitor de terra incognita un autor ce se ascunde sub pseudonimul Petre P. Moldovan într-o scriitură de 179 de pagini, intitulată **Moldovenii în istorie**, Poligraf-Service, Chişinău, 1993.

3. Petre P. Moldovan, **lucr. cit.**, p. p. 46, 135.

4. Tot acolo, p. p. 45-46, 76,121, 136,138-140,158,161,171. Constatăm cu regret că asemenea amenințări la adresa oamenilor de ştiință care nu sînt de acord să pactizeze cu minciuna i-au fost strecurate cu abilitate diabolică pînă şi preşedintelui Republicii Moldova în textul discursului "Republica Moldova este țara tuturor cetățenilor săi" ("Sfatul Țării" nr. 7 din 12 februarie 1994, p. 2) la Congresul "Casa noastră - Republica Moldova", convocat de Alianța Civică şi de Guvern la 5 februarie 1994, congres, în cadrul căruia fiecărui invitat i-a fost donată cartea lui P. P. Moldovan, apărută ad-hoc.

4a. Cum procedează Vasile Stati în articolul **Piruete lingvistice** şi în selecția **Moş Ion Roată şi limba moldovenească.**// "Moldova Suverană" nr. 79 din 7 iulie 1994, p. 3.

BDD-A27146 © 1994 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 02:02:19 UTC)

5. M. Kogălniceanu, **Opere alese**, Ed. Cartea Moldovenească, Chişinău, 1966, p. 250.

6. A se vedea: G. I. Brătianu, **O enigmă şi un miracol istoric: poporul român**, Ed. Ştiinţa, Chişinău, 1993, p. 65. Savantul bulgar P. Mutafciev declara urbi et orbi că poporul român este "singurul dintre popoarele europene care nu are istorie proprie pînă la sfîrşitul evului mediu". P. Mutafciev, **Bulgares et Roumains dans l'histoire des pays danubiens**, Sofia, 1932, p. 279.

7. G. I. Brătianu, **op. cit.**, p. 60-61.

8. **Tot acolo**, p. 61-62.

9. I. Fr. Sulzer, **Geschichte des transalpinischen Daciens**, Wienn, 1781-1782.

10. J. Chr. Engel, **Geschichte der Moldau und Walachey**. Halle, 1804.

10a. Pentru expunerea ştiinţifică a problemei a se consulta: C. Daicoviciu, Em. Petrovici, Gh. Ştefan, **La formation du peuple roumain et de sa langue**, Bucarest, 1963.

11. G. I. Brătianu, **op. cit.**, p. 58.

12. **Istoria R. S. S. Moldoveneşti, vol. I**, Chişinău, 1987, p. p. 208-209, 213.

13. G. I. Brătianu, **op. cit.**; Ion Hîncu, Gheorghe Postică, **Despre greşeli evidente şi falsificări intenţionate din istoria veche a Moldovei**. // În culegerea: **Pagini de istorie**, Ed. Universitas, Chişinău, 1991, p. 15-16; Traian Diaconescu, **Etnogeneza românilor.**// "Limba Română", Chişinău, 1991, nr. 3-4, p. 38.

14. Ion Hîncu, Gheorghe Postică, **art. cit.**, p. 12.

15. A. D. Xenopol, **Une énigme historique. Les Roumains au Moyen Age**, Paris, 1885; F. Lot, **Les Invasions barbares et le peuplement de l' Europe, vol. I**, Paris, 1937. (Secţiunea a treia din partea a treia a volumului I purta titlul **Une enigme et un miracle historique: le peuple roumain**); G. I. Brătianu, op. cit.

16. Stelian Brezianu, **G. I. Brătianu şi istoria medievală.** // — În: G. I. Brătianu, **op. cit.**, p. 42. Din acest unghi de vedere n-ar trebui să pară exagerate încercările la care este supus şi astăzi poporul român. A se vedea: Dan Zamfirescu, **Războiul împotriva poporului român**, Ed. Roza vînturilor, Bucureşti, 1993.

17. Miron Costin, **Letopiseţul Ţării Moldovei. De neamul moldovenilor**, Ed. Minerva, Bucureşti, 1979, p. 218-219.

18. "Literatura şi arta", nr. 26 din 23 iunie 1994, p. 1. Alte argumente privind etnicitatea noastră a se vedea la Pavel Parasca, **Românitatea moldovenilor**. // "Destin Românesc", 1994, nr. 1, p. 57-65 A. Armbruster, **Romanitatea românilor. Istoria unei idei**, Ed. Enciclopedică, Bucureşti, 1993.

19. Nicolae Grigoraş, **Moldova lui Ştefan cel Mare**, Ed. Universitas, Chişinău, 1992, p. 8.

20. Cînd îţi aminteşti ce tămbălău provocase acum cîţiva ani formularea *Republica Română Moldova*, lansată de Congresul Frontului Popular (Creştin şi Democrat), te cutremuri!

21. Ion Conţescu, **De ce moldovenii sînt români** (I).// "Limba Română", Chişinău, 1991, nr. 1, p. 19-20.

22. Eugenio Coseriu, **Limba română în faţa Occidentului**, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1994, p. 16.

23. Ion Creangă, **Opere**, vol. II, Ed. Literatura artistică, Chişinău, 1989,p. 45.

24. **Tot acolo**, p. 46.

25. **Tot acolo**, p. 46.

25a. **Tot acolo**, p. 47.

26. **Tot acolo**, p. 47.

27. Onisifor Ghibu, **Pe baricadele vieţii**, Ed. Universitas, Chişinău, 1992, p. 405.

28. A se vedea: N. A. Mohov, **Formarea poporului moldovenesc şi întemeierea Statului Moldovenesc**, Ed. Cartea Moldovenească, Chişinău, 1969.

29. A se vedea, d.e., Petre P. Moldovan, **lucr. cit.**, p. 8.

30. *Etnonim intern* înseamnă numele pe care şi-l dă populaţia însăşi, în opoziţie cu *etnonim extern* - numele pe care i-l dau străinii. I. Conţescu, **art. cit.**, p. 19.

31. Întocmai cum am procedat şi noi faţă de seminţiile cu etnonime interne proprii: ucrainenilor le-am spus *ruteni* sau *haholi*, ruşilor — *moscali*, polonezilor — *leşi*, maghiarilor — *unguri*, germanilor — *nemţi*, romilor — *ţigani* etc.

32. N. A. Mohov, **lucr. cit.**, p. 19. O critică vehementă a plăsmuitorilor de noi popoare a se vedea la V. Beşleagă. **Scriitorul şi destinele limbii materne.**// — În culegerea: **Povară sau tezaur sînt?** Ed. Cartea Moldovenească, Chişinău, 1989, p. p. 447-488.

33. Specificarea îi aparţine lui V. Stati.

34. Nu poate trezi decît nedumerire şi regret faptul că, în plină transparenţă şi restructurare a mentalităţii, un specialist erudit cum e Nicolae Raevschi — o, sancta simplicitas! — a căzut în capcana volohiştilor şi a început a cînta în corul lor cîntecul despre două limbi şi două popoare. A se vedea: N.D. Raevschi. **Contactele romanicilor răsăriteni cu slavii. Pe bază de date lingvistice** (sub redacţia lui R. I. Udler), Ed. Ştiinţa, Chişinău, 1988.

35. R. A. Budagov, S. B. Bernştein, **art. cit.**

BDD-A27146 © 1994 Revista „Limba Română”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 02:02:19 UTC)

36. Pe un ton ironic şi glumeţ şi prof. E. Coşeriu spunea că a încercat să găsească măcar cîteva vocabule specifice "limbii moldoveneşti" în raport cu româna. Le-a găsit pe *cleioancă* (pentru *muşama*), *sîrnice* (pentru *chibrituri*) şi *baistruc* (pentru *copil din flori*), deşi chiar şi acestea se întîlnesc ca regionalisme şi în unele localităţi de pe teritoriul actual al României. "Însă cu cîteva cleioance, cu cîteva sîrnice şi cu cîţiva baistruci nu se face o limbă!" , exclamă d-sa la şedinţa în plen a Congresului al V-lea al Filologilor Români din 6 iunie 1994 la Iaşi şi din 8 iunie 1994 la Chişinău, cînd îşi prezenta referatul.

37. A se vedea lucrarea colectivă **Curs de limbă moldovenească literară contemporană, vol. I**, Ed. Şcoala Sovietică, Chişinău, 1956, p. 31-32.

38. Al. Graur, **Studii de lingvistică generală**, Ed. Acad. R. P. Române, 1960, p. 311. Pentru opinia lui Em. Petrovici a se vedea P. P. Moldovan, **lucr. cit.**, p. 129. Este interesant de observat că în prima ediţie a cursului universitar de **Introducere în lingvistică**, elaborat de un colectiv sub conducerea acad. Al. Graur, de asemenea se vorbea de o limbă literară moldovenească aparte, creată pe baza graiurilor din regiunea oraşului Chişinău, orientată în altă direcţie decît româna literară şi cu perspectiva de a deveni o altă limbă decît româna. A se vedea: **Introducere în lingvistică**, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1958, p. p. 203, 206. La ediţia a doua (1965) şi a treia (1972), însă, nu se mai pomeneşte de o "limbă moldovenească", ceea ce înseamnă că autorii şi conducătorul lucrării, într-un moment de relativă transparenţă, s-au debarasat de opinia impusă de oficialităţile dirijate de Moscova. Se poate bănui, deci, ce s-ar fi putut întîmpla şi cu opinia acad. Al. Graur însuşi privind statutul "limbii moldoveneşti" la o eventuală reeditare a variantei tratatului său **Studii de lingvistică generală** (din 1960). O greşeală recunoscută, după cum se spune, e pe jumătate ispăşită.

39. A. A. Reformatski, **Vvedenie v iazîkoznanie**, ediţia a patra. Ed. Prosveşcenie, Moscova, 1967, p. 415.

40. Raportul, publicat în ruseşte în 1952 în revista "Voprosî iazîkoznaniia", nr. 1, a fost tradus şi editat la Chişinău în broşură aparte peste opt ani. A se vedea: V. F. Şişmariov, **Limbile romanice din sud-estul Europei şi limba naţională a R. S. S. Moldoveneşti**, Ed. Cartea Moldovenească, Chişinău, 1960.

41. V. F. Şişmariov, **op. cit.**, p. 58-59.

42. A se vedea la A. Evdoşenco, **Comoara din străbuni.**// — În culegerea: **Povară sau tezaur sfînt?**, p. p. 64, 67.

43. Adevăr pe care îl susţinuse şi îl demonstrase în baza aplicării aceleiaşi teorii a variativităţii şi a metodelor statistice şi autorul acestor rînduri în 1967. A se vedea: N. G. Mătcaş. **Lexika i morfologiia moldavskoi publiţistiki v sravnenii s lexikoi i morfologiei dako-romanskih funkţionalnîh stilei. Avtoreferat na soiskanie ucionoi stepeni kandidata filologiceskih nauk,** Leningrad, 1967, p. 14.

43a. Critica falsificării istoriei în această chestiune a se vedea la C. C. Giurescu, **Cum se falsifică istoria.** // — "Limba Română", Chişinău, 1991, nr. 2, p. p. 29-32.

44. A fost un mare tămbălău în legătură cu publicarea materialelor conferinţei. Prima ediţie a fost dată sub cuţit. Cea de-a doua, citită cu lupa şi scuturată de orice idee "subversivă", a văzut lumina tiparului abia în 1976. A se vedea: **Tipologiia shodstv i razlicii blizkorodstvennîh iazîkov,** Ed. Ştiinţa, Chişinău, 1976.

44a. **Tipologia shodstv...,** lucr. cit., p. 13.

45. "Ca urmare a unor diferite condiţii de dezvoltarea limbii portugheze, bunăoară, s-au constituit limba portugheză şi limba braziliană. Iar ca urmare a funcţionării limbii braziliene într-o situaţie concretă se dezvoltă norma limbii braziliene". T. P. Iliaşenco, **Formirovanie romanskih literaturnîh iazîkov. Moldavskii iazîk,** Ed. Ştiinţa, Chişinău, 1983, p. 80.

46. A se consulta N. A. Katagoşcina, **Iazîkovaia situaţia v Brazilii.** — În culegerea **Tipologia shodstv i razlicii blizkorodstvennîh iazîkov,** p.p. 89-99; R. A. Budagov, **Literaturnîie iazîki i iazîkovîie stili,** Ed. Vîşşaia şcola, Moscova, 1967, p.p. 36-39.

47. Citez: "Aşadar, una din variantele aceleiaşi limbi poate să constituie o normă literară mai stabilă, iar alta — o normă literară mai puţin stabilă" R. A. Budagov, **op. cit.**, p. 39. A se vedea şi p. p. 37,38.

48. T. P. Iliaşenco, **op. cit.**, p.143.

49. T. P. Iliaşenco, **V. I. Lenin i razvitie naţionalinîh iazîkov.** LLM, 1971, nr. 1, p.p. 9-21.

50. **Tot acolo**, p. 12-13.

51. Acelaşi lucru îl constatase şi defăimatul pe timpuri la noi ca "răuvoitor al limbii moldoveneşti" profesor Klaus Heitmann de la Universitatea din Heidelberg într-un articol, publicat în limba germană în 1965 şi republicat în limba română peste 26 de ani. A se vedea: Klaus Heitmann, **Limba şi literatura română în Basarabia şi Transnistria. (Aşa-numita limbă şi literatură moldovenească)** (I), LLM, 1991, nr. 4, p.p. 79-90.

52. P. P. Moldovan, **luc. cit.**, p.8

53. Deja cronicarii semnalau folosirea acestui termen, ca şi a termenului generic român pentru a-i denumi pe vorbitorii de limbă română din diferite formaţiuni statale, în uzul cotidian al muritorilor de rînd:

BDD-A27146 © 1994 Revista „Limba Română”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 02:02:19 UTC)

"...măcară că ne răspundem acum moldoveni, iară nu întrebăm: "ştii moldoveneşte?", ce "ştii româneşte?" adecă rîmleneşte, puţin nu zicem: "ştis romaniţe?" pre limbă latinească". Miron Costin, **op. cit.**, p. 219. Opinia ştiinţifică unanimă din ultimul timp a fost exprimată într-o serie de comunicate, apeluri, hotărîri ale unor conferinţe şi congrese naţionale şi internaţionale. A se vedea: Apelul Congresului al IV-lea al Filologilor Români (Timişoara, 4-6 iulie 1991) către Parlamentul Republicii Moldova, Rezoluţia Conferinţei Naţionale de Filologie (Iaşi — Chişinău, 29-31 august 1991), publicate în **Buletinul Societăţii de Ştiinţe Filologice din România pe anii 1991-1992**, p. 152-153; Rezoluţia Conferinţei Ştiinţifico — Practice Internaţionale (Cernăuţi, mai 1991) cu tema "Probleme de limbă şi literatură română în şcoala naţională", publicată în revista "Limba Română", Chişinău, 1991, nr. 2, p. 81-82; Rezoluţia Conferinţei Naţionale de Filologie, ediţia a doua (Iaşi — Chişinău, 28-30 august 1992), publicată în "Limba Romană", Chişinău, 1992, nr, 4, p. 126; Apelul Conferinţei Naţionale de Filologie, ediţia a treia (Iaşi — Chişinău, 28-31 octombrie 1993) cu tema "Unitate lingvistică — unitate naţională" către Academia Română şi către A. Ş. a Republicii Moldova, publicat în "Limba Română", Chişinău, 1993, nr. 3-4, p. 62; Comunicatul Secţiei de Filologie şi Literatură a Academiei Române, publicat în "Academica", nr. 6, aprilie 1994, p. 3 şi republicat în "Literatura şi Arta" nr. 25 din 16 iunie 1994, p. 3; Apelul Congresului al V-lea al Filologilor Români (Iaşi — Chişinău, 6-9 iunie 1994) către Parlamentul Republicii Moldova, publicat în "Literatura şi Arta" nr. 24 din 16 iunie 1994, p. 1 ş.a.

54. Savantul italian mai făcuse remarca demnă de reţinut precum că atît cronicarii, cît şi scriitorii originari din Moldova din secolul al XIX-lea sînt ambivalenţi (T. Iliaşenco, **art. cit.**, p. 13), adică aparţin atît literaturii din România, cît şi celei din Basarabia. Şi aparţin, întîi de toate, prin faptul că si-au făurit opera într-o singură limbă, română, şi nu în două limbi diferite, română şi moldovenească.

55. B. I. Vacsman, **Iazîkovaia haracteristica i status vostocinoromanskih iazîkov**, Kalinin, 1983.

56. B. I. Vacsman, **lucr. cit.**, p.4. În realitate, cînd era vorba de toate variantele limbilor din afara fostei U.R.S.S., lingviştii sovietici apărau unitatea limbii, indiferent de natura cantitativă şi calitativă a diferenţierilor teritoriale. A se vedea: G. V. Stepanov, **Ispanskii iazîk v stranah Latinskoi Ameriki**, Moscova, 1963; Idem, **Ispanskii iazîk Ameriki v sisteme edinogo ispanskogo iazîka** (teza de doctorat şi referatul tezei), Leningrad, 1966; Idem, **Ispanskii iazîk Ispanii i Ameriki**, Moscova, 1979; E. A. Referovskaia. **Franţuzskii iazîk v Kanade**, Leningrad, 1972; A. D. Şveiţer, **Nekotorîie osobennosti avstraliiskogo varianta sovremennogo angliiskogo literaturnogo iazîka** (teza de doctorat şi referatul tezei), Moscova, 1968; Idem, **Literaturnîi angliiskii iazîk v S.Ş.A. i Anglii**, Moscova, 1971; A. I. Domaşnev, **Ocerc sovremennogo nemeţkogo iazîka v Avstrii**, Moscova, 1967 ş.a.

57. Fostul colaborator al Institutului de Limbă şi Literatură al A. Ş. din Republica Moldova B. Vacsman ştie bine în ce să bată: în timpul cînd lucra la institut cartea colegului d-sale George Gogin **Studiu de ortoepie moldovenească** (Chişinău, 1977) fusese pusă la index, iar autorul, redactorul şi recenzentul ei — sancţionaţi, aducîndu-li-se aceleaşi învinuiri.

58. B. I. Vacsman, **lucr. cit.**, p.p. 4,7, 37-41.

59. **Tot acolo**, p. 52-61.

59.a T. B. Alisova, T. A. Repina, M. A. Tariverdieva, **Vvedeniie v romanskuiu filologiiu**, Ucebnik, ediţia a doua, Ed. Vîsşaia şkola, Moscova, 1987.

60. A se vedea: M. Ionko, L. Dobrovolskaia, **Novîie liudi — novîie orientirî.** //"Ucitel'skaia gazeta" nr. 24 din 31 mai 1994, p. 7.

61. I. D. Ciobanu. **Slovo o sud'be rodnogo iazîka**, Tiraspol, 1992; Idem, **Slovo o rodnom iazîke**, Tiraspol, 1993.

62. O replică admirabilă i-a dat ultimei broşuri Vl. Lemne, specialist în domeniul fizicii şi matematicii, în articolul **Kto mî — rumînî, moldavane?**, publicat în "Nezavisimaia Moldova" nr. 165 din 26 octombrie 1993, p. 3.

63. P. P. Moldovan, **lucr. cit.**, p. 129: "Acestea sînt probleme ce ţin de competenţa lingviştilor" (însă pe cei care nu împărtăşesc părerea d-sale îi ignoră la tot pasul).

64. **Tot acolo**, p. 106.

65. **Tot acolo**, p.p. 28, 149-150,154.

66. A se vedea: Z. Ornea, **O carte ticăloasă.** //"România literară", nr. 21 din 1-7 iunie 1994, Petru Cărare, **Unde dai şi unde crapă.**// "Literatura şi Arta" nr. 29 din 14 iulie 1994, p. 1; Nicolae Mătcaş, **Cum i-a păcălit un ţăran român pe doi orăşeni moldoveni.** // "Literatura şi Arta" nr. 30 din 21 iulie 1994, p. p. 2-3 ; Ion Ciocanu, **Agresivitatea amatorismului,** Tot acolo.

BDD-A27146 © 1994 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 02:02:19 UTC)